

Från teoretisk praktiker
till praktisk teoretiker
– en tjugoårig resa som universitetslärare

Arne Kristiansen
Pedagogisk portfölj
April 2011

Innehåll

Introduktion	2
Pedagogiska rötter.....	3
Pedagogisk grundsyn – om betydelsen av engagemang, ansvar och ledarskap	4
Pedagogiskt förhållningssätt i praktiken.....	6
Basgruppen	7
Learning by doing.....	7
Storytelling	9
Tydlighet.....	10
Vad säger studenterna?	10
Brukarperspektivet i socionomutbildningen.....	11
Om betydelsen av brukarperspektivet	11
Mobiliseringskursen	12
Idéspridning och nätverksbyggande	15
Avslutning och några ord om framtiden.....	17
Referenser	18
Bilaga 1: CV; Pedagogiska meriter	20
Bilaga 2; Intyg och andra dokument.....	27

Introduktion

I år är det tjugo år sedan jag började arbeta som universitetsadjunkt på Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet. Efter drygt tio år i Umeå återvände jag 2002 till Socialhögskolan vid Lunds universitet, som är min moderinstitution, och sedan dess är jag verksam där som universitetslektor.

Under min tid som universitetslärare i socialt arbete har jag undervisat på alla nivåer från grundutbildning till forskarutbildning. Genom åren har jag haft ett övergripande ansvar för en rad kurser som kursansvarig och kursföreståndare, och även varit studierektor under några år. Jag har vid olika tillfällen haft ansvar för utvecklingsarbete av socionomprogrammen både i Umeå och Lund. Under olika perioder har jag haft förtroendet att sitta i institutionsstyrelser och ledningsgrupper på institutions- och fakultetsnivå. Genom att jag medverkat på utbildningar och konferenser för yrkesverksamma har jag byggt upp ett omfattande kontaktnät med professionella verksamheter och brukarorganisationer, som utgör viktiga resurser i min undervisning. Jag har haft förmånen att delta på ett flertal, både nationella och internationella, konferenser om högskolepedagogik och socialarbetarutbildning, vilket gett mig flera viktiga kontakter med kollegor på andra lärosäten. Flera av de texter jag skrivit har blivit kurslitteratur. Med andra ord har jag med åren blivit en tämligen erfaren universitetslärare med åtskilliga hundratals undervisningstimmar och med både bredd och djup i min pedagogiska gärning.

En pedagogisk portfölj ska dock inte handla om att kvantitativt rada upp allt man gjort som universitetslärare. Den ska snarare handla om att lyfta fram kvalitativa och innehållsmässiga aspekter i ett pedagogiskt arbete. Jag kommer att göra detta genom att försöka sammanfatta och se utvecklingslinjer i mitt pedagogiska arbete. Jag kan givetvis inte påstå att det kontinuerligt följt ett viss spår eller att det är jag enkom som styrt dess utveckling. Jag har, inte minst, flera kollegor att tacka för kreativt samarbete på kurser och i pedagogiska utvecklingsprojekt. Av betydelse för inriktningen på min pedagogiska gärning har också varit att universitetsutbildningar påverkas av förändringskrav från till exempel högskoleverket, men också från aktörer utanför universitetsvärlden som arbetsgivarorganisationer, fackförbund och frivillig organisationer.

Grunden för mitt pedagogiska arbete har också förändrats. När jag började undervisa på Umeå universitet hösten 1991 blev jag anställd framförallt utifrån mina meriter som praktiskt verksam socialarbetare. Sedan dess har jag gått forskarutbildning och etablerat mig som forskare på missbruksområdet, så idag grundas mitt pedagogiska arbete även på mina vetenskapliga meriter. Därav titeln på min pedagogiska portfölj: ”Från teoretisk praktiker till praktisk teoretiker – en tjugoårig resa som universitetslärare”. Med ”teoretisk praktiker” syftar jag på att Institutionen för socialt arbete i Umeå anställde mig för att de behövde en erfaren socialarbetare, som var teoretisk skolad, för att ansvara för olika påbyggnadskurser för yrkesverksamma socionomer. Med benämningen ”praktisk teoretiker” vill jag peka på ett förhållningssätt i min undervisning som handlar om att jag så ofta det är möjligt använder mig av praktiska, konkreta fall för att åskådliggöra och utveckla teoretiska resonemang och

att jag fortfarande har en stark koppling till praktiskt socialt arbete både genom min forskning och mitt engagemang inom brukarrörelsen.

När det gäller mitt nuvarande pedagogiska arbete så är huvuddelen av min undervisning förlagd till grundutbildningen på socionomutbildningen, som omfattar sju terminer (210 ECTS). Jag är kursföreståndare för termin ett, vilket innebär att jag har ett pedagogiskt och organisatoriskt ansvar för första terminen. Jag undervisar också en hel del på termin ett, bland annat om ämnet socialt arbete, vetenskapsteori, vetenskaplig metod, missbruk och brukarfrågor. Jag undervisar även om missbruk och missbrukarvård på en kurs på fjärde terminen. På termin sju medverkar jag i två kurser där jag undervisar om brukarfrågor, social mobilisering och socialt entreprenörskap. Dessutom har jag åtaganden som handledare av kandidat- och masteruppsatser samt på forskarutbildningen. I mitt arbete på Socialhögskolan ingår även bland annat ledamotskap i institutionsstyrelsen och dess arbetsutskott samt att jag ingår i några av institutionens kommittéer och arbetsgrupper.

Jag ska, som jag nämnde ovan, i denna text belysa och reflektera över mitt pedagogiska arbete. Jag kommer först att berätta om min pedagogiska grundsyn och om hur jag ser på min roll och mitt förhållningssätt som lärare. Därefter kommer jag att beskriva och diskutera några viktiga utgångspunkter för planering och utförande av min undervisning. Sista delen av min pedagogiska portfölj ägnas åt en redogörelse av hur jag under flera år arbetat för att utveckla och ge utrymme åt brukarperspektivet i socionomutbildningen.

Pedagogiska rötter

När jag blev universitetsadjunkt på socionomutbildningen i Umeå 1991 hade jag ingen erfarenhet av att undervisa på universitet. Efter att jag i januari 1981 hade tagit min socionomexamen på Socialhögskolan i Lund hade jag varit verksam inom missbrukarvården. Under största delen av dessa tio år hade jag bott och arbetat på ett behandlingskollektiv för ungdomar med narkotikaproblem. Arbetet med dessa ungdomar handlade till stor del om att försöka motivera och intressera dem för att känna meningsfullhet i att leva ett liv utan narkotika.

Mina tio år som socialarbetare inom missbrukarvården hade lärt mig att om jag skulle nå framgång i arbetet med de människor jag mötte där, så var det avgörande att jag lyckades skapa goda relationer till dem, och i detta relationsskapande arbete var min egen motivation och mitt eget engagemang av stor betydelse. Arbetet hade också lärt mig hur viktigt det är att omge sig av engagerade och kunniga kollegor, som kan ge både stöd och kritik, för att orka med ett krävande behandlingsarbete och för att en verksamhet ska kunna utvecklas och förbättras. Mina erfarenheter från missbrukarvården hade tydliggjort för mig att social förändring till stor del är en relationell process.

Detta var givetvis inte lärdomar som jag kom fram till enbart utifrån mina praktiska erfarenheter av missbrukarvård. På behandlingskollektivet var vi förhållandevis väl insatta i behandlingsteori och behandlingsforskning. Vi utvärderade och skrev om

vår verksamhet¹. Detta var viktigt för oss för att orka med, förstå och utveckla ett ofta krävande behandlingsarbete. Vi hämtade också inspiration från pedagogisk teori och forskning. När vi beskrev vår verksamhet använde vi ofta benämningar som ”socialpedagogik” och ”pedagogisk-terapeutiskt synsätt”. Redan när jag studerade på Socialhögskolan i slutet av 1970-talet blev jag inspirerad av de pedagogiska förgrundsgestalterna Paolo Freire och Lev Vygotskij, vars teoretiska resonemang jag tog med mig in i arbetet på behandlingskollektivet. Freire och Vygotskij skiljer sig åt på många sätt, men båda menar att lärande är en social process som tar sin utgångspunkt i individens verklighet och behov.

Socialt arbete med människor som har narkotikaproblem skiljer sig givetvis i en rad avseenden från att undervisa blivande socionomer på ett universitet. En avgörande skillnad är att socialt arbete handlar om att bidra till social förändring, medan pedagogiskt arbete på universitet handlar om att bidra till bildning. Trots det var mina erfarenheter från missbrukarvården viktiga och medverkade till att jag vågade ta steget att bli universitetslärare. Jag utgick ifrån att mina erfarenheter av och kunskaper om att bemöta och motivera socialt utsatta människor, både individuellt och i grupsammanhang, skulle komma till nytta i mötet med studenterna på socionomutbildningen. Jag tänkte, och det är något som jag genom åren blivit alltmer övertygad om, att uppnå goda resultat med en socialarbetarutbildning handlar till stor del om att intressera, motivera och göra utbildningsmålen tydliga och meningsfulla för studenterna. Detta kräver interaktion och delaktighet i den pedagogiska processen. Det kan också uttryckas med att när jag bestämde mig för att ta arbetet som universitetsadjunkt i Umeå, så utgick jag ifrån att bildning, i likhet med social förändring, framförallt är en relationell process.²

Pedagogisk grundsyn – om betydelsen av engagemang, ansvar och ledarskap

Givetvis är det av mycket stor betydelse att universitetsläraren har goda kunskaper om det ämne denne undervisar i, men min betoning på bildning som en relationell process innebär att jag anser att interaktion, bemötande, delaktighet och motivation är av stor betydelse i det pedagogiska arbetet. Det sätter också fokus på universitetslärarens personliga förhållningssätt. Detta kan också uttryckas med att det är inte bara viktigt *vad* man gör, utan det är också mycket viktigt *hur* man agerar som lärare. Jag menar att lärarens engagemang och motivation – för ämnet, kursen och för studenternas lärande – har betydelse för studenternas engagemang och motivation. Detta är ett

---

¹ 1984 publicerade jag och två av mina kollegor på behandlingskollektivet en bok på Libers förlag med titeln ”Medlevarskap och behandling” (Bergnehr, Bergnehr & Kristiansen, 1984). Den blev ganska uppmärksam och användes under mitten av 1980-talet som kurslitteratur på några socialarbetarutbildningar i Sverige och på Island.

² Angående bildning som relationell process se t.ex. Moira von Wright (2007).

antagande som har starkt stöd inom både behandlingsforskning³ och pedagogisk forskning⁴.

Betoningen på betydelsen av lärarens förhållningssätt i det pedagogiska arbetet åskådliggör lärarens ansvar i bildningsprocessen och den koppling som finns mellan att vara lärare och ledare.⁵ ”Lärarskapet och ledarskapet är två sidor av samma mynt” (Kristiansen, 2008, sidan 63). Framgång i pedagogiskt arbete kräver, förutom att läraren har ett engagemang för ämnet och för studenternas inläring och utveckling, att läraren är väl insatt i sitt ämnesområde, behärskar metoder för kunskapsförmedling och har kunskaper om hur individer och grupper utvecklas. Detta är olika typer av kunskaper och förmågor, varav en del brukar kopplas till ledarskap, medan andra brukar kopplas till pedagogiskt arbete.⁶ Men, som pedagogen Kjell Granström (2007:17) visar, är de integrerade i ett framgångsrikt arbete som lärare.

Min utgångspunkt i betydelsen av lärarens engagemang, ansvar och ledarskap för att det pedagogiska arbetet ska bli utvecklande och bidra till bildning har en normativ karaktär och den kan verka krävande och kanske till och med pretentiös. Mina resonemang har hämtat näring från filosofen och ledarskapsforskaren Ole Fogh Kirkeby.⁷ Han är kritisk till hur ledarskapsfrågorna ofta framställs i managementlitteraturen. Han tar sin utgångspunkt i klassisk filosofi och beskriver olika dygder som bör ingå i ledarskap. Enligt honom handlar ett gott ledarskap till stor del om att vara en god människa, som med sitt ledarskap bidrar till utveckling hos de människor man är ledare för. Fogh Kirkeby är normativ och uppfordrande, men jag anser att hans betoning på betydelsen av ledarens personliga ansvar och förhållningssätt är intressanta och har relevans när man diskuterar lärarskap, ledarskap och pedagogik. Utifrån Fogh Kirkebys resonemang kan man säga att läraren/ledaren ska leva som denne lär ut. Om man vill ha engagerade studenter, så kräver det att läraren är engagerad. Höga krav på studenternas prestationer kräver att läraren har höga krav på sina egna prestationer.

Mitt pedagogiska ansvar och ledarskap innefattar även att jag engagerar mig och försöker vara delaktig i olika sammanhang och medverka i diskussioner och utvecklingsarbete om socionomutbildningen både på min institution och i nätverk med andra lärosäten och andra samarbetspartners. Jag är, som jag berörde inledningsvis, kursföreståndare för termin ett på socionomutbildningen, som heter ”Socialt arbete som ämne och profession” (30 ECTS). Det innebär att jag ansvarar för att samordna och koordinera en verksamhet som omfattar cirka 170 studenter och ett tjugotal lärare varje termin. Jag ansvarar för att leda lärarlaget, och även i förhållande till dessa kollegor försöker jag utöva ett demokratiskt ledarskap för att det ska uppstå ett öppet och

---

³ Se t.ex. Jerome D. Frank och Julia B. Frank, (1991) samt Bruce Wampold (2001).

⁴ Se t.ex. Håkan Jenner (1992).

⁵ Detta är ett tema i en antologi av Elin Bommenel och Malin Irhammar (2008), som jag hade förmånen att få medverka i (Kristiansen, 2008). Andra som i pedagogiska sammanhang berört kopplingen mellan lärarskap och ledarskap är t.ex. Christer Stensmo (1997) och Kjell Granström (2007).

⁶ Kjell Granström (2007).

⁷ Ole Fogh Kirkeby (1999).

kreativt klimat i lärarlaget. Jag anser att vi lyckats ganska bra med detta och att det öppna och kreativa arbetsklimatet har varit av betydelse för att termin ett utvecklas och fungerar så pass bra som den gör. Jag har också, både i Umeå och i Lund, engagerat mig och haft ansvar för utvecklingsarbete av kurser och program. Under två år var jag studierektor för forskarutbildningen vid Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet. Under 2008 var jag koordinator för Lunds universitet i ett samarbetsprojekt med Malmö högskola och Roskilde universitetscenter, som syftade till att utveckla kurser i socialt entreprenörskap. Jag har under en följd av år intresserat mig för att utveckla utrymmet för brukarfrågor och alternativa organisationsformer av socialt arbete i socionomutbildningen. Detta arbete har både skett på min egen institution, men också i samarbete med andra lärosäten både i Sverige och utomlands.

En annan del av mitt pedagogiska ansvar och ledarskap är att jag har engagerat mig i sammanhang utanför den akademiska världen och på så sätt bidragit till den så kallade tredje uppgiften. Sedan i mitten av 1990-talet medverkat som föreläsare om missbruks- och brukarfrågor på en rad konferenser för olika grupper som är verksamma i socialt arbete. Ett exempel är att jag 2010 medverkade som föreläsare om brukarperspektiv i missbrukarvården inom ramen för SKL:s utbildningssatsning på yrkesverksamma inom missbrukarvården. Under 2010 medverkade jag också på en konferens om narkotikamissbruk som arrangerades av Malmö högskola och som samlade ett par hundra åhörare, varav de flesta var yrkesverksamma. Denna föreläsning spelades in av Utbildningsradion (UR) och har visats flera gånger på SVT Kunskapskanalen. Ett annat exempel är att jag tillsammans med fem av Rainbow Swedens⁸ medlemsorganisationer har jag sedan 2004 bedrivit ett kvalitets- och kunskapsprojekt, som benämns RQS (Rainbow Quality System). Det bygger bland annat på kollegiegranskning, utbildning och dokumentation. RQS uppmärksammades bland annat i SOU 2008:18, som ett av få svenska exempel på brukarbaserad kvalitetsutveckling inom missbrukarvården. Ytterligare ett exempel är att jag genom åren har jag publicerat en rad artiklar om bland annat missbruksfrågor och socialpolitik i dagspress och facktidskrifter. Det rör sig framförallt om debattartiklar och recensioner. Under en stor del av 1980-talet medverkade jag som skribent i RFHL:s tidskrift Slå Tillbaka/Oberoende. Jag har varit gästredaktör för två temanummer i Socionomen, som är Sveriges största facktidskrift för socionomer (nr 3/2004 om missbrukarvård och nr 4/2006 om utvärdering) och 2004-2006 ingick jag i Socionomens redaktionsråd.

Pedagogiskt förhållningssätt i praktiken

Jag ska i ett avsnitt beskriva och reflektera över några viktiga redskap eller utgångspunkter som jag använder i mitt pedagogiska arbete för att skapa engagemang och delaktighet hos studenterna och därmed en grund för deras bildningsprocess. Dessa ”redskap” är följande: basgruppen, learning by doing, storytelling och tydlighet.

---

⁸ Rainbow Sweden är en paraplyorganisation för brukarorganisationer på missbruksområdet.

Basgruppen

Interaktion och delaktighet är, som jag nämnt, viktiga förutsättningar för kreativa och bildande pedagogiska processer. När studenterna börjar en ny kurs är de flesta nyfikna, engagerade och motiverade. För mig som lärare är det en utmaning att tillsammans med studenterna försöka bygga upp en pedagogisk process som, förutom att den ger en grund för att studenterna uppnår kursens mål, upprätthåller och utvecklar deras nyfikenhet, engagemang och motivation inför ämnet. Att låta studenterna arbeta med olika kursrelaterade frågor i mindre arbetsgrupper ökar möjligheterna för interaktion och delaktighet, vilket förstärker deras motivation.⁹ Att studenterna ägnar en hel del tid åt olika gruppuppgifter är en viktig utgångspunkt i de kurser jag ansvarar för eller medverkar i på socionomutbildningen.

Vi brukar vanligtvis benämna dessa arbetsgrupper för basgrupper, vilket kan ses som en betoning på att de utgör en bas för studenternas utveckling och lärande. Därmed vill jag inte förminska möjligheterna att med föreläsningar förmedla kunskaper, men "... undervisning som domineras av föreläsningar domineras också av läraren..." (Kristiansen, 2008, sidan 64), vilket ofta har en negativ påverkan på studenternas delaktighet i den pedagogiska processen, liksom på interaktionen mellan lärare och studenter och inom studentgruppen.

Det är också viktigt att påpeka att betoningen på arbete i basgrupper inte betyder att min roll som lärare blir mindre viktig. Grupparbete får inte innebära att studenterna lämnas åt sitt öde tills det är dags att redovisa en arbetsuppgift. Kreativa och bildande processer i grupparbeten stimuleras av feedback och handledning från läraren. På termin ett, som jag är kursföreståndare för, satsar vi en hel del resurser på handledning i basgrupperna. Denna handledning tar sin utgångspunkt i grupprocessen och hur studenterna samarbetar och hur de kan utveckla sina grupper. Dessutom får givetvis studenterna handledning och stöd kring de arbetsuppgifter de arbetar med. Men handledningen på grupprocesserna, som liknar den handledning, som förekommer ute i yrkeslivet, syftar till att studenterna ska lära sig och få förståelse för hur de fungerar i gruppsammanhang. På så sätt blir arbetet i grupperna även en viktig del av deras personliga och professionella utveckling. När jag och mina kollegor träffar studenterna i deras basgrupper för att ge dem handledning möjliggör detta också för studenterna att ställa frågor och diskutera med oss på ett sätt som det sällan finns utrymme för i samband med föreläsningar. Det ger oss också möjligheter till att föra en dialog, som blir något mer personlig, ömsesidig och demokratisk, än den katederbaserade dialogen.

Learning by doing

Basgrupperna, den grupporienterade organisering av undervisningen, är således ett av mina viktigaste redskap för att skapa interaktion och delaktighet i mitt pedagogiska arbete. Vilka andra redskap har jag? Ett viktigt redskap för mig när det gäller att

---

⁹ Resonemanget om hur förutsättningarna för studenternas delaktighet underlättas genom arbete i mindre arbetsgrupper utvecklade jag i ett kapitel (Kristiansen, 2008) i den antologi av Elin Bommenel och Malin Irhammar (2008) som jag nämnde i fotnot 4.

bejaka studenternas intresse och engagemang i utbildningen är kopplat till att jag, vill jag påstå, har ett genuint intresse för socialt arbete med betoning på missbruks- och brukarfrågor. Detta intresse innebär att jag inte enbart ägnar mig åt dessa frågor i min yrkesverksamhet som lärare och forskare. Jag är även socialpolitiskt engagerad och arbetar volontärt i några olika brukarorganisationer. Detta ger mig ständigt nya erfarenheter och kunskaper, som jag kan använda som ett intressant och aktuellt stoff i min undervisning. Dessutom är en hel del av min forskning är aktionsinriktad, vilket medför att jag även genom mitt forskningsarbete ofta befinner mig ute på det så kallade fältet. Jag känner mig därför inte personligt träffad när jag hör kritik, från till exempel studenter och yrkesverksamma, om att lärarna och undervisningen på universitetet saknar förankring i praktiken.¹⁰

Mitt engagemang inom brukarrörelsen har också gett mig många kontakter med människor med egna erfarenheter av social utsatthet och som jag ofta involverar som gästföreläsare i mina kurser. Dessa kontakter underlättar också för mig att arrangera studiebesök i brukarorganisationer och andra verksamheter som bedriver praktiskt socialt arbete. Föreläsningar av människor med egna erfarenheter av till exempel missbruk, liksom studiebesök ute på fältet, är inslag i mina kurser som vanligtvis möter stor uppskattning från studenterna. Det bidrar inte enbart till att förstärka studenternas engagemang och motivation, utan också till att deras förståelse av teoretiska begrepp och etiska problem kan fördjupas när de genom möten med brukare och deras organisationer får egna konkreta erfarenheter att spegla teorier och begrepp mot. Det kan också uttryckas med att jag försöker använda fältanknytningen för att skapa en konkret resonansbotten mot vilken studenterna kan pröva och stängas med teoretiska, abstrakta begrepp. När vi till exempel på första terminen på socionomutbildningen arbetar med intersektionalitetsteori, så får detta en fördjupad innebörd för studenterna när de får möta och samtala med människor som har personliga erfarenheter av att bli diskriminerade. Det bidrar till att studenterna redan på första kursen på socionomutbildningen lyfter, för att använda mig av begrepp i Blooms taxonomi, från faktafasen mot att kunna förstå och börja tillämpa till exempel intersektionalitetsteori.

Jag brukar också använda John Deweys begrepp ”learning by doing” för att förklara denna aspekt av min undervisning. Learning by doing bygger på antagandet att inläring kräver handling och erfarenheter. Att man lär sig genom att reflektera över sina erfarenheter av att utföra olika saker. Givetvis kan man instrumentellt skaffa sig ytliga, faktabaserade, kunskaper om det mesta genom attoreflekterat lära in olika saker. Men fördjupad kunskap kräver att man prövar och använder sig av det man ska lära sig. Därför är det av stor betydelse att universitetsutbildningar gör det möjligt för studenterna att redan under utbildningen använda sina kunskaper genom olika typer av arbetsuppgifter som möjliggör detta. Det bästa sättet att till exempel lära sig och förstå hur ett bra samtal mellan en socialarbetare och en klient kan se ut är att få pröva sig

---

¹⁰ Detta är kritik som oftast saknar grund. En stor del av mina kollegor på Socialhögskolan i Lund, och det gäller inte minst forskarna, har goda kunskaper om och kontinuerliga kontakter med olika verksamheter som bedriver praktiskt socialt arbete.

själv i samtal med andra människor och reflektera över dessa erfarenheter. Men learning by doing innebär inte att det måste handla om att man ”praktiskt och handfast” utför vissa handlingar. Det viktiga är reflektionen – att man reflekterar över de erfarenheter man får när ens kunskaper eller antaganden prövas på olika sätt. Därför är det viktigt att utbildningar ger utrymme för studenterna att med lärare och andra studenter få diskutera, och på så sätt pröva, begrepp och teorier som de möter i litteraturen och på föreläsningar. Denna diskussion har också kopplingar till min utgångspunkt i att bildning är en relationell process, som kräver interaktion och delaktighet.

Storytelling

I min undervisning, både när jag föreläser och möter studenterna i deras basgrupper och andra sammanhang, använder jag berättelser om verkliga händelser för att konkretisera och förklara begrepp och teorier. Det kan vara saker jag själv varit med om eller händelser som jag läst om eller hört talas om. Det handlar om både planerade berättelser och sådana som dyker upp spontant i undervisningssituationen. Men jag syftar inte på den typ av fallbeskrivningar som ingår i till exempel problembaserat lärande (Hård af Segerstad, 1997; Egidius, 1999). Genom att jag använder berättelser från mitt liv, som socialarbetare och forskare, så öppnar jag upp för studenterna att berätta och använda erfarenheter från sina egna liv. Berättelserna och berättandet hjälper mig att tillsammans med studenterna fördjupa den vetenskapliga nivån på undervisningen genom att vi har en dialog som ständigt pendlar mellan det konkreta och det abstrakta.¹¹

Min grund för att ge berättandet en central roll i undervisningen handlar givetvis om att berättelsen har en viktig social och kulturell betydelse i vårt samhälle. Jag har också genom min forskning lärt mig berättelsens betydelse för att vi ska kunna förstå och förklara olika livsskeenden. En av mina inspirationskällor i detta avseende är Paul Ricoeur (1988; 1998), som visar hur vi genom berättelser gör det möjligt för oss att tolka och förstå våra liv.

Ofta uppskattar studenterna berättelserna. Det gör dem intresserade och uppmärksamma. ”Uppmärksamhet har nära samband med kunskap. Om vi skall lära oss något, måste vi vara uppmärksamma.”, skriver Sven-Eric Liedman (2001, sidan 25). Berättelserna bidrar också till att öka interaktionen och studenternas delaktighet i undervisningssituationen. Det gör det enklare för dem att delta i diskussionerna när de kan relatera teorier och begrepp till berättelser.

När jag planerar mina föreläsningar så ser jag alltid till att jag har material, så att jag i princip kan hålla en monolog under den tidsram som finns för föreläsning. Det händer dock aldrig, vill jag påstå, att mina föreläsningar är monologer. Tvärtom eftersträvar jag att få igång en dialog kring det ämne jag föreläser om med studenterna och för denna dialog är berättelserna centrala. Jag inleder mina föreläsningar med att

---

¹¹ I ett paper (Kristiansen, 2009), som jag presenterade på Lunds universitets Utvecklingskonferens 2009, diskuterar jag narrativets betydelse i akademiska yrkesutbildningar.

ge en sammanfattning av vad föreläsningen ska handla om och av de viktigaste poängerna och utgångspunkterna i föreläsningen samt till vilken kurslitteraturen den anknyter till. Dessa inledningar brukar ta mellan fem och tio minuter. Därefter försöker jag med hjälp av en berättelse få igång en dialog med den grupp jag föreläser för. Det kan innebära att jag själv ger ett exempel på en aktuell händelse som har anknytning till föreläsningen eller att jag frågar studenterna om någon av dem känner till något som har en anknytning till föreläsningen. Sedan använder jag berättelsen, och ibland flera berättelser, för att konkretisera och åskådliggöra de begrepp och teorier som ingår i föreläsningen. Genom att jag inledningsvis har gett studenterna en sammanfattning om vad föreläsningen handlar om och var i kurslitteraturen de kan läsa om föreläsningens ämne, så hamnar jag inte i tidsnöd och behöver inte känna att studenternas frågor hindrar mig från att genomföra föreläsningen.

Tydlighet

När jag organiserar mina kurser är min ambition att studenterna ska känna att kravnivån är hög och att de i princip måste arbeta heltid med sina studier om de ska uppnå kursmålen. För att detta ska fungera och vara meningsfullt måste studenterna känna intresse och engagemang för de frågor och problem som kursen behandlar. Detta underlättas av intressanta föreläsningar och arbetsuppgifter som är relevanta för deras framtida yrkesutövning samt av tydlighet och struktur i kursens mål, upplägg och de krav som gäller för att studenterna ska uppnå kursmålen. ”Färden är resans mål” är en metafor som ibland används för att beskriva kreativa bildningsprocesser. Jag menar dock att om sådana processer ska uppstå behöver studenterna, för att använda ytterligare en metafor, också ”en bra karta över de landskap de kommer att passera under resans gång”. En annan viktig del i detta är tillgänglighet och respekt från mig som lärare, vilket bland annat handlar om att studenterna ska veta vem de ska vända sig till när de har olika frågor och de ska veta att de får svar tämligen omgående. Faktum är att jag dagligen ägnar en hel del tid åt att svara på frågor från studenter via mail eller telefon. Att ställa frågor som inte får svar kan vara förödande för studenternas motivation och för den interaktion som är nödvändig för studenternas utveckling och bildning.

Vad säger studenterna?

Hur uppfattar studenterna mina ambitioner till att skapa delaktighet, göra ämnet intressant och ställa höga krav. Faktum är att studenterna ofta är mycket positiva när de i kursutvärderingar ger sina synpunkter på mina kurser. Förutom att de ofta lyfter fram föreläsningarna, så betonar de ofta att de blivit överraskade över hur krävande, men intressant och spännande kursen varit. De nämner ofta också att de känner sig positivt bemöta. Dessa aspekter av mitt pedagogiska arbete lyftes också fram i motiveringen till att jag fick Lunds studentkårers pedagogiska pris i oktober 2004.

Brukarperspektivet i socionomutbildningen

Om betydelsen av brukarperspektivet

Sedan jag började arbeta på Socialhögskolan i Lund har jag ägnat en hel del engagemang och tid åt att utveckla former för att ge utrymme för brukarfrågor, social mobilisering och socialt entreprenörskap i socionomutbildningen. Men redan när jag i början av 1990-talet började arbeta på Institutionen för socialt arbete på Umeå universitet så försökte jag se till att de människor som tillhör det sociala arbetets målgrupper (de människor som kallas brukare eller klienter) fick komma till tals på de av mina kurser som handlade om olika typer av sociala problem och behandlingsarbete. På till exempel mina missbrukskurser i Umeå samarbetade jag bland annat med människor som var aktiva inom KRIS, AA och NA.

Mitt socialpolitiska engagemang i brukarrörelsen och min forskning, som ofta tagit sin utgångspunkt i ett brukarperspektiv, har tydliggjort för mig att brukarnas erfarenheter av social utsatthet och olika typer av sociala insatser är en viktig kunskapskälla i socialt arbete. Det har också lärt mig att om brukare görs delaktiga och får inflytande i ett behandlingssammanhang, så innebär detta att deras motivation ökar och att behandlingen fungerar bättre. Att brukarnas delaktighet och inflytande har betydelse för att sociala verksamheter ska fungera är också brukarrörelsen, som innehåller många exempel på välfungerande verksamheter som drivs och styrs av människor med egna erfarenheter av social utsatthet, ett tydligt exempel på. Tyvärr har inte detta synsätt haft något större inflytande på hur socionomutbildningarna i Sverige traditionellt har organiserats. De har snarare karaktäriserats av ett myndighets- och socialarbetarperspektiv, som utgått ifrån att socialarbetaren är den som vet bäst vad brukaren behöver. Detta har bland annat medfört att bilden av brukarna ofta varit starkt problembaserad och att brukarnas upplevelser av olika sociala insatser, och som ofta skiljer sig från socialarbetarnas, har kommit i skymundan. Även om många människor är nöjda med den hjälp de får av olika sociala myndigheter, så förekommer det också ofta att människor känner sig kränkta och diskriminerade. Detta är viktiga frågor i socialt arbete som måste ges utrymme i utbildningarna.

Studenterna måste under utbildningen få möjlighet att konfronteras och förhålla sig till den typ av konflikter och motsättningar som finns i socialt arbete. Detta är pedagogiska aspekter som har en särskild betydelse i akademiska yrkesutbildningar, där yrkesutövningen inte enbart kan bygga på fakta- eller metodmässiga kunskaper, utan där den professionelle ofta ställs inför svåra etiska problem och överväganden. Detta kräver kunskaper om betydelsen av det egna förhållningssättet i bemötandet av till exempel socialt utsatta människor. I socionomutbildningens utbildningsmål betonas att, förutom att ge studenterna vetenskapliga kunskaper om socialt arbete, måste utbildningen även innebära en personlig och professionell utveckling.

På termin ett, som jag är kursföreläsare för sedan höstterminen 2005 är kunskaper om brukarperspektivet ett centralt kursmål. Under kursen så arbetar studenterna på olika sätt med brukarfrågor, de får föreläsningar av människor från brukarorganisationer och de gör studiebesök i brukarorganisationer. När studenterna

utvärderar termin ett så anser de att ett av de kursmål som uppfyllts mest är det som gäller kunskaper om brukarperspektiv och när de beskriver sin personliga utveckling, så är det många som lyfter fram att de genom att vi arbetat med frågor och problem som är kopplade till brukares erfarenheter så har de lärt sig mycket om sig själva och om hur viktigt deras egna förhållningssätt och bemötande är.

På senare år har intresset för brukarfrågor och brukarmedverkan i socialt arbete ökat både när det gäller praktiskt socialt arbete och i socionomutbildningarna. Ett viktigt skäl till detta är den nyansering som skett av evidensdiskussionen i socialt arbete och att man i allt fler sammanhang talar om att utveckla en evidensbaserad praktik, som inte innebär att man använder olika typer av så kallade evidensbaserade metoder, utan det är snarare fråga om ett förhållningssätt där man förenar vetenskapliga och professionella kunskaper med brukarperspektiv. Det på senare år ökade intresset för brukarfrågor i socialt arbete bidrog till att jag och två kollegor fick möjligheter att utveckla den så kallade mobiliseringskursen som jag kommer att beskriva i nästa avsnitt. Kursen har under de år den funnits haft några olika namn och beteckningar, men till vardags på Socialhögskolan kallas den Mobiliseringskursen, vilket är det namn jag genomgående använder i denna text¹². Idag är det officiella namnet på kursen Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap.

Mobiliseringskursen

I slutet av 2003 blev jag tillfrågad om jag var intresserad av att medverka som lärare på kursen Socialt förändringsarbete, som var en valbar helterminkurs på sista terminen på socionomutbildningen. Kursen som, i olika versioner, hade funnits i Socialhögskolans kursutbud sedan 1980-talet hade sin grund i den tradition av socialt arbete som lyfter fram alternativa organisationsformer av sociala insatser, som till exempel samhällsarbete och aktionsforskning. I alla fall tackade jag ja till att medverka på kursen och det blev inledningen på ett kreativt och intensivt pedagogiskt utvecklingsarbete tillsammans med universitetsadjunkt Cecilia Heule och professor Verner Denvall. Cecilia och jag var relativt nyanställda på Socialhögskolan i Lund, medan Verner hade varit kursföreståndare för kursen Socialt förändringsarbete sedan i slutet av 1980-talet. Gemensamt hade vi ett intresse för brukar- och rättighetsfrågor, social mobilisering och socialt entreprenörskap.

Vi ville utveckla pedagogiska former som gav brukarnas erfarenheter en tydlig plats i socionomutbildningen och som innebar att de betraktades som en viktig kunskapskälla. Det första vi gjorde var att inom ramarna för kursen Socialt förändringsarbete öka inslaget och betydelsen av brukarperspektiv. Vi tog vår utgångspunkt i det samarbete som Socialhögskolan hade med Basta arbetskooperativ inom ramen för ett projekt som finansierades av Europeiska socialfonden med syfte att minska diskrimineringen i arbetslivet. Basta arbetskooperativ blev därmed en viktig

---

¹² Bakgrunden till kursen och hur den har organiserats har tidigare beskrivits och diskuterats i ett antal rapporter, antologikapitel och konferenspaper, som jag är medförfattare till. Se t.ex. Denvall, Heule & Kristiansen (2006a, 2006b, 2007a, 2007b, 2008, 2011); Heule, Denvall & Kristiansen (2007); Kristiansen, Denvall & Heule (2007).

diskussions- och samarbetspartner redan från början av vårt utvecklingsarbete. Under 2004 medverkade Basta arbetskooperativ tillsammans med några andra brukarorganisationer med föreläsningar på kursen. Dessutom var företrädare för Basta med och gav synpunkter på studenternas examinationsuppgifter, som bestod i att studenterna med utgångspunkt i olika fallbeskrivningar i paperform skulle föreslå olika typer av sociala insatser.

Att ge människor som vanligtvis inte har någon legitimitet i en akademisk utbildning, och dessutom är marginaliserade och diskriminerade i samhället, inflytande på studenternas examinationsuppgifter var ett trendbrott. Det gav oss inspiration att tillsammans med Basta arbetskooperativ gå vidare i vårt arbete med att utveckla brukarinflytandet i socionomutbildningen. I början av 2005 växte idén om att skapa en gemensam kurs för socionomstudenter och människor från brukarorganisationer fram. Utgångspunkter för våra diskussioner var att kursen skulle ha en form där studenter med olika bakgrunder skulle kunna mötas på så lika villkor som möjligt. Vidare skulle kursen ge utrymme för olika typer kunskapskällor – både vetenskaplig kunskap och erfarenhetsbaserad kunskap. Den skulle också uppmuntra idéer till socialt entreprenörskap för att skapa alternativa organisationsformer av socialt arbete. En annan viktig utgångspunkt för kursen var att vi utgick ifrån att professionella socialarbetare och diskriminerade människor och grupper tillsammans kan utveckla sociala verksamheter.

Det krävdes fantasi och stöd från institutionsledningen för att vi skulle kunna skapa en legitim form för en gemensam kurs för socionomstudenter och människor från olika brukarorganisationer, varav många saknar formell behörighet för att studera på universitet. Lösningen blev att vi organiserade det som två olika kurser på 7,5 ECTS, men med identiskt innehåll, upplägg och examinationsformer och som löper parallellt och är integrerade med varandra. För socionomstudenterna är det en valbar kurs på sista terminen. För kursdeltagare som rekryteras från brukarorganisationer är det en så kallad uppdragsutbildning. En fördel med uppdragsutbildningar är att de gör det möjligt att göra undantag från de behörighetsregler som gäller för att studera på universitet, vilket också innebär att deltagarna från brukarorganisationerna också erhåller 7,5 ECTS-poäng om de fullföljer kursen. Ett problem är att de kräver extern finansiering. Med hjälp av medel från Europeiska Socialfonden kunde vi starta kursen höstterminen 2005.

När vi rekryterar kursdeltagare från brukarorganisationer har vi försökt få en så stor mångfald av olika grupper som är marginaliserade och diskriminerade i samhället. Detta innebär att det bland kursdeltagarna finns människor från organisationer som företräder människor med missbruksproblem, etniska minoriteter och människor med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar. Under de nio terminer som kursen hitintills har anordnats har cirka 30 olika brukarorganisationer varit representerade. Hitintills har cirka 220 socionomstudenter och cirka 110 representanter från olika brukarorganisationer gått mobiliseringskursen.

Kursinnehållet fokuserar marginaliserade och diskriminerade gruppers livsvillkor, empowerment, social mobilisering och socialt entreprenörskap, som belyses både

ur ett vetenskapligt och erfarenhetsbaserat perspektiv. Kursen löper över fem veckor. Under de två första veckorna får alla kursdeltagare, både socionomstudenter och uppdragsstudenter, dela med sig av sina livserfarenheter både genom föredrag inför klassen och i gruppdiskussioner. Socionomstudenterna utgår i sina presentationer från rubriken ”Vilka frågor engagerar mig i socialt arbete och varför?”. Uppdragsstudenterna berättar om de organisationer som de representerar och varför de har engagerat sig i dessa. Under de två första veckorna ges också föreläsningar om inkluderings- och exkluderings-teorier, projektteori, social mobilisering och socialt entreprenörskap, som följs upp med gruppdiskussioner. Under kursens tredje vecka åker kursdeltagarna plus lärarna iväg på internat för att under två dagar ha en framtidsverkstad (Denvall & Salonen, 2000). Syftet med framtidsverkstaden är att arbeta fram projektidéer, som ligger till grund för arbetet med att i grupp utarbeta projektplaner för innovativa sociala projekt under kursens sista veckor. Projektplanerna presenteras i slutet av kursen inför en extern projektpanel bestående av politiker, brukarrepresentanter, praktiker och forskare, som gör en kritisk bedömning av projektplanerna beträffande deras relevans och genomförbarhet. Avslutningsvis genomförs en ganska omfattande kursutvärdering, som består av en individuell, anonym enkät samt diskussioner i smågrupper och i klassen.

Kursdeltagarnas sammansättning och kursens innehåll innebär att kursen utgör en utmanande, och samtidigt unik, pedagogisk situation. Det rör sig om att få människor från grupper som vanligtvis aldrig befinner sig i samma utbildningssituation att samarbeta. Generellt sett finns det stora skillnader mellan grupperna när det gäller deras utbildningsmässiga och socioekonomiska bakgrund liksom beträffande deras makt och status i samhället. Kursens innehåll och upplägg medför att studenterna, både socionomstudenterna och uppdragsstudenterna, möter situationer som de aldrig har behövt handskas med tidigare. Kursen utmanar och ifrågasätter normativa och traditionella synsätt som format socionomstudenterna i tidigare kurser på socionomutbildningen och som för uppdragsstudenterna är självklara i deras organisationer. Socionomstudenterna ska samarbeta med människor som de lärt sig att de ska behandla. Uppdragsstudenterna ska samarbeta med människor som representerar samhällsliga verksamheter som de ofta har bittra erfarenheter av. Kursen innebär inte enbart en arbetsmässig ansträngning, utan för de flesta av kursdeltagarna innebär den även en ansträngning och utveckling på ett personligt plan. För oss som undervisar innebär också kursen en stor utmaning. Inte minst måste vi tillsammans med studenterna försöka bygga upp en pedagogisk situation och dialog som ger utrymme för båda grupperna. ”Man kan säga att i flera avseenden befinner sig såväl socionomstudenterna och uppdragsstudenterna, som lärarna ’outside the comfort zone’.” (Kristiansen, Denvall & Heule, 2007, sidan 3).

Konflikter och frustrationer blir oundvikliga under mobiliseringskursen genom att den kritiserar dominerande och normativa synsätt i socialt arbete. Konflikterna är en viktig pedagogisk möjlighet. När konflikter uppstår är vi därför noga med att lyfta upp dem tillsammans med studenterna, för att tillsammans kunna diskutera, analysera och lära oss av dem. Kursen präglas dock inte av konflikter, utan mer av intresse och

engagemang hos studenterna. Av de sammanlagt drygt 300 personer som sedan höstterminen 2005 påbörjat kursen är det ytterst få, som inte fullföljt den. För mig som lärare är det, visserligen en kurs som kräver mycket tid och engagemang, men det är en fantastisk stimulans att se studenternas engagemang i olika diskussioner, på framtidsverkstaden och när de arbetar fram sina projektplaner. Faktum är att deras projektplaner ofta har en ganska hög klass och en del av projektplanerna har förverkligats efter att kursen har avslutats.

När studenterna i slutet av kursen utvärderar kursen, så är en stor majoritet av både socionomstudenterna och uppdragsstudenterna mycket positiva till kursen. Det är inte sällan att socionomstudenterna säger eller skriver att kursen är den som varit mest givande under utbildningen och att den borde vara obligatorisk för alla som ska bli socionomer. Uppdragsstudenterna är ofta minst lika positiva. En del av dem skriver att kursen kommer att få betydelse för deras fortsatta arbete i deras organisationer. En del uppdragsstudenter säger att kursen har gett dem självförtroende och intresse för att börja studera. Många av dem känner också stolthet över att ha fullföljt en kurs på universitet och att de fått akademiska poäng. Vi har vid tre tillfällen anordnat alumniträffar (mars 2007, april 2008 och januari 2011) för de som gått mobiliseringskursen. Dessa träffar är välbesökta, vilket också kan ses som ett tecken på att kursen har haft stor betydelse för studenterna.

Idéspridning och nätverksbyggande

När vi startade arbetet med Mobiliseringskursen hittade vi inga kurser på andra lärosäten med ett motsvarande innehåll och upplägg, det vill säga kurser där blivande socialarbetare studerar tillsammans med representanter från olika brukargrupper. Detta bidrog också till att kursen blev uppmärksammad i media, dagspress och några facktidsskrifter och av kollegor på andra lärosäten. Vi var också själva redan från början noga med att dokumentera och utveckla kursen. Vi började redan 2006 att delta på konferenser där vi presenterade kursen och diskuterade betydelsen av brukarperspektiv i socialarbetarutbildningar.

I slutet av 2005 började vi att diskutera möjligheterna att skapa ett nätverk kring brukarmedverkan med andra socionomutbildningar i Sverige. I början av 2006 ansökte vi och beviljades medel från Europeiska socialfonden för ett projekt med syfte att stimulera utvecklingsarbete för brukarmedverkan även på andra socionomutbildningar i Sverige. Vi gav projektet namnet BRUS (Brukarmedverkan i socionomutbildningar). En viktig del i BRUS-projektet var de framtidsverkstäder med lärare, forskare, studenter och brukarrepresentanter som vi ledde på de sex socionomutbildningar som anslöt sig till projektet. Syftet med framtidsverkstäderna var att utifrån de lokala förutsättningar som gäller på de andra socionomutbildningarna ta fram idéer för hur de skulle kunna utveckla brukarmedverkan i sina utbildningar. Vi genomförde framtidsverkstäderna under hösten 2006 och följde upp resultatet av dem under våren 2007. Våren 2007 byggde vi upp en hemsida för BRUS-projektet (brukarmedverkan.se), som fortfarande är i bruk. 2007 gjorde vi en poster som vi använt för att presentera

vårt projekt på bland annat några konferenser. De socionomutbildningar som deltog från början i projektet var Ersta Sköndal, Göteborg, Kalmar, Umeå och Växjö.

Inom ramen för BRUS-projektet utvecklade vi också kontakter med professor Peter Beresford vid Brunel University i London. Peter Beresford är en internationell auktoritet när det gäller brukarmedverkan, både i praktiskt socialt arbete och i socialarbetarutbildningar. Genom Peter Beresford fick vi också andra kontakter i Storbritannien, bland annat med SCIE, som är en statlig institution med ansvar för att öka brukarinflytandet i socialt arbete. Kontakterna med Peter Beresford har blivit värdefulla och han har bland annat medverkat på några av de konferenser som vi har anordnat i Sverige om brukarmedverkan i socialarbetarutbildningar.

BRUS-projektet har skapat en mängd idéer som kan användas och prövas för att utveckla brukarperspektivet i socionomutbildningar. Nätverksbyggandet inom BRUS har också inspirerat att utveckla former för brukarmedverkan i sina utbildningar. Genom hemsidan finns en plattform för information och kontakter för de som är intresserade av brukarinflytande i socialt arbete.

Parallellt med BRUS-projektet utvecklade vi kontakter med några norska socialarbetarutbildningar som var intresserade av att utveckla brukarperspektivet i sina utbildningar. Dessa utbildningar var högskolan i Bergen, högskolan i Lillehammer samt diakonihjemmet i Oslo. Sedan ett år termer bedriver högskolan i Lillehammer en kurs med ungefär samma innehåll och upplägg som mobiliseringskursen, det vill säga att det är en kurs där socialarbetarstudenter och brukarrepresentanter studerar tillsammans.

Under 2008 erhöll vi projektmedel från NSHU¹³ (Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning) för att utveckla brukarmedverkan som en pedagogisk innovation. Detta gjorde det möjligt att fördjupa det nätverk vi hade byggt upp med socionomutbildningarna inom ramen för BRUS-projektet. NSHU-projektet innebär att de olika utbildningarna kunde få stöd för att utveckla brukarperspektivet i sina utbildningar. NSHU-projektet avslutades med att de medverkande utbildningarna fick besök av en expertpanel som utvärderade hur brukarmedverkan såg ut i de olika utbildningarna. I panelen ingick bland annat Peter Beresford. Projektet och Expertpanelens arbete redovisades i en rapport i en intressant rapport.

En annan viktig del av idéspredandet och nätverksbyggandet är att vi sedan 2006 medverkat på ett flertal nationella och internationella konferenser med paper om mobiliseringskursen, betydelsen av brukarperspektiv i socialarbetarutbildningar, social mobilisering och socialt entreprenörskap. Vårt arbete med mobiliseringskursen och att utveckla brukarperspektivet i socionomutbildningen har fått en hel del uppmärksamhet och uppskattning. Ett uttryck för detta är att vi i mars 2011 blev nominerade till Nordiska Socialhögskolekommitténs hederpris för förtjänstfulla insatser.

---

¹³ NSHU var en statlig myndighet med uppgift att stimulera samverkan och pedagogiskt utvecklingsarbete inom högskolorna i Sverige. NSHU lades ned 2008.

Avslutning och några ord om framtiden

Det har varit mycket givande för mig att under den här våren då och då sätta mig ner och skriva på min pedagogiska portfölj. Även om jag genom åren ägnat mig en hel del åt högskolepedagogiska frågor, så är det första gången jag försöker sammanfatta och åskådliggöra genomgående drag i min pedagogiska gärning. När jag läser genom min portfölj, så gör jag det med en känsla av att jag är privilegierad som haft förmånen att fått vara med och utveckla socionomutbildningen på två olika läroanstalter. Ofta framställs universitetet som ett trögt, stelt och svårföränderligt system, men vårt arbete med att utveckla och ge utrymme åt brukarperspektivet i utbildningen visar att med engagemang, hängivenhet och kunskaper så är förändring och utveckling möjligt. Denna känsla tänker jag ta med mig in i mitt fortsatta arbete på Socialhögskolan i Lund.

Referenser

- Bergnehr, Helena, Bergnehr, Olle & Kristiansen, Arne (1984) *Medlevarskap och behandling*. Stockholm: Liber.
- Bommenel, Elin och Irhammar, Malin (red.) (2008) *Osynligt och självklart? En antologi med exempel på ledarskap i undervisning och högre utbildning*. Lund: Lunds universitet CED.
- Denvall, Verner & Salonen, Tapio (2000). *Att bryta vanans makt. Framtidsverkstäder och det nya Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007a) *Brukaren och socialarbetarutbildningen*. I Svensson, Kerstin (red) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007a) *Taking the next step – service users and the training of social-work students*. Paper presented at the EASSW conference in Parma 15-17 March, 2007.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007c) *Pedagogik mot marginalisering. Om att utveckla brukarinflytande i socionomutbildningen*. Paper skrivet för Utvecklingskonferensen ”Att tänka om – ett kvalificerat akademiskt lärarskap” vid Lunds universitet den 27 september 2007.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2008) *Nothing about us without us. Pedagogics for Diversity and Empowerment in Social Work Education*. Paper presented at the IASSW conference, Durban, South Africa, July 2008.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2011) *Mobilisering inom socialarbetarutbildningen*. I Denvall, Verner & Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) (2011) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Lund: Gleerups.
- Denvall, Verner, Heule, Cecilia & Arne Kristiansen (2006a) *On Equal Terms – a University Course for Social Work Students and Service Users*. Lund: Lund University, School of Social Work, Working-paper serien 2006:8.
- Denvall, Verner, Heule, Cecilia & Kristiansen, Arne (2006b) *Estudiando en igualdad de condiciones: curso universitario para estudiantes de trabajo social y usuarios de servicios*. *Perspectivas Notas Sobre Intervention y Accion Social*, nr 17, 2006 (sid. 143-151).
- Egidius, Henry (1999). *Problembaserat lärande - en introduktion för lärare och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Frank, Jerome D. & Frank, Julia B. (1991) *Persuasion and healing. A comparative study of psychotherapy*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Granström, Kjell (2007) ”Ledarskap i klassrummet”, i Granström, Kjell (red) *Forskning om lärares arbete i klassrummet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, Forskning i fokus, nr. 33.
- Heule, Cecilia, Verner Denvall & Arne Kristiansen (2007) *Att bjuda in ”de andra” till akademien. Om konsten att överbrygga strukturella hinder*. Paper presenterat på den 22:a NSHK-konferensen i Stockholm 16-18 augusti 2007.

- Hård af Segerstad, Helene (1997) *Problembaserat lärande. Idén, handledaren och gruppen*. Stockholm: Liber.
- Jenner, Håkan (1992) *Pygmalion i missbrukarvården*. Lund: Studentlitteratur.
- Kirkeby, Ole Fogh (1999) *Ledarskapsfilosofi. Ett radikalt normativt perspektiv*. Uppsala: Iustus förlag.
- Kristiansen, Arne (2008) På spaning efter den bildande gruppen. I Bommenel, Elin och Irhammar, Malin (red.) (2008) *Osynligt och självklart? En antologi med exempel på ledarskap i undervisning och högre utbildning*. Lund: Lunds universitet CED.
- Kristiansen, Arne (2009) *Mellan det konkreta och det abstrakta. Om narrativets betydelse i akademiska yrkesutbildningar*. Paper skrivet för Utvecklingskonferens 09 vid Lunds universitet den 24 september 2009.
- Kristiansen, Arne, Denvall, Verner & Heule, Cecilia (2007) *Outside the Comfort Zone. Erfarenheter från ett projekt för att utveckla brukarinflytande i socionomutbildningen*. Lund: Lund University, School of Social Work, Working paper serien 2007:1.
- Liedman, Sven-Eric (2001) *Ett oändligt äventyr. Om människans kunskaper*. Stockholm: Bonniers
- Ricoeur, Raul (1988) *Från text till handling. En antologi om hermeneutik redigerad av Peter Kemp och Bengt Kristensson*. Stockholm/Lund: Symposium bokförlag.
- Stensmo, Christer (1997) *Ledarskap i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Wampold, Bruce E. (2001) *The Great Psychotherapy Debate. Models, Methods and Findings*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- von Wright, Moira (2007) Bildning i gränssnittet mellan självet och världen. I Gustavsson Bernt. (red.) (2007) *Bildningens förvandlingar*. Daidalos: Göteborg.

Bilaga 1: CV; Pedagogiska meriter

Arne Kristiansen

Född i Malmö 4 april 1956.

Universitetslektor på Socialhögskolan, Lunds universitet.

Examina och andra relevanta utbildningar

Filosofie doktorsexamen i socialt arbete, Umeå universitet 1999-12-07.

Socionomexamen, Lunds universitet, 1981-01-30.

Magisterexamen i Socialt arbete, Umeå universitet, 1994-10-10.

Handledarutbildning (45 ECTS), 2001-09-17.

Högskolepedagogisk kurs ”Muntlig presentation”, Umeå universitet, 1993.

Högskolepedagogisk kurs, ”Läraryrollen vid universitet och högskola”, Lunds universitet, vårterminen 2004.

Högskolepedagogisk kurs, ”Forskarhandledning – ett utbildningsuppdrag med möjligheter”, Lunds universitet, tvådagarskurs, vårterminen 2004.

Undervisning

Arbetade som universitetslärare på Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet från höstterminen 1991 till och med vårterminen 2002. Under åren 1991 till mars 2000 som universitetsadjunkt och som universitetslektor från mars 2000 till och med vårterminen 2002.

Är sedan höstterminen 2002 anställd som universitetslektor vid Socialhögskolan på Lunds universitet.

Har undervisat på alla nivåer på socionomutbildningarna i Umeå och i Lund – från grundutbildning till avancerad nivå och på magister/masterkurser och andra påbyggnadsutbildningar (t.ex. handledarutbildning).

Har även undervisat på internetbaserade kurser. På Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet 1998-2000 på en internetbaserad magisterkurs i samarbete med Socialhögskolan i Lund. På Socialhögskolan vid Lunds universitet på en internetbaserad fristående kurs i socialt arbete 2002-2005.

I Umeå undervisade jag 2001-2002 även om missbruk och etik på några kurser på polisutbildningen, som var en del av Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet.

Undervisning har framförallt omfattat socialt arbete, behandlingsarbete, missbrukarvård, brukarfrågor, social mobilisering och socialt entreprenörskap samt vetenskapsteori och kvalitativ metod.

Har också omfattande erfarenhet av att handleda och examinera uppsatser på kandidat- och magister/masternivå.

Undervisade på en kurs i kvalitativ metod på forskarutbildningen på Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet vårterminen 2001. På Socialhögskolan vid Lunds universitet har jag sedan 2004 uppdrag som handledare på forskarutbildningen.

Medverkade som lärare på den högskolepedagogiska kursen ”Grundkurs i uppsatshandledning”, som Samhällsvetenskapliga fakulteten anordnade höstterminen 2007.

Räknat i lektorstimmar omfattar undervisningen totalt cirka 5800 lektorstimmar sedan höstterminen 1991.

Pedagogiskt ledarskap och utvecklingsarbete

På Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet var jag under åren 1992-2002 kursansvarig för kurser på såväl grundutbildningsnivå, som på magister/masternivå (påbyggnadskurser och handledarutbildningen). I ansvaret som kursansvarig ingick att planera och utveckla kurserna.

På Umeå universitet var jag under höstterminen 1994 och vårterminen 1995 sammankallande och sekreterare i en grupp som utvecklade nya C-kurser på socionomutbildningen.

Under vårterminen 2000 var jag ansvarig för att utveckla ett nytt program för handledarutbildningen i socialt arbete på Umeå universitet, som bedrevs på magister/masternivå.

Från januari 2000 till december 2001 var jag studierektor för forskarutbildningen på Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet. I studierektorsuppdraget ingick bland annat att planera och samordna doktorandkurser och handledningsarbetet för doktoranderna.

På Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet var jag under några perioder ledamot i institutionsstyrelsen samt i Ledningsgruppen för socionomprogrammet som var ett organ under fakultetsstyrelsen.

På Socialhögskolan vid Lunds universitet var jag kursansvarig på första terminen på grundutbildningen från vårterminen 2003 till och med höstterminen 2005. Från höstterminen 2005 till och med höstterminen 2007 var jag kursföreståndare för kursen ”Socialt arbete som kunskapsområde” (7,5 poäng). Sedan höstterminen 2007 är jag kursföreståndare för kursen ”Socialt arbete som ämne och profession” (30 ECTS).

På Socialhögskolan i Lund har jag sedan 2003 varit involverad i utvecklingen av att ge brukarperspektivet ett ökat utrymme i socionomutbildningen. I detta utvecklingsarbete har även ingått att på termin sju utveckla och driva en kurs om social mobilisering och entreprenörskap, där socionomstudenter studerar tillsammans med representanter från olika brukarorganisationer.

2003-2004 var jag sammankallande för Genusgruppen på Socialhögskolan, som på uppdrag av institutionsstyrelsen bland annat hade ansvar för att bevaka jämställdhetsfrågor samt att stimulera att genusfrågor togs upp i undervisningen.

Mellan 2004 och 2007 var jag representant för Socialhögskolan i Grundutbildningsrådet/Utbildningsrådet vid Samhällsvetenskapliga fakulteten. Detta uppdrag medförde att jag medverkade i några olika arbetsgrupper som bland annat hade i uppdrag att utveckla det högskolepedagogiska arbetet inom fakulteten samt att utveckla strategier för att bredda rekryteringen av studenter.

Från våren 2004 till hösten 2005 ingick jag tillsammans med Socialhögskolans prefekt och studierektor i en grupp som ansvarade för översynen av socionomutbildningen samt att arbeta fram ett förslag till en ny utbildningsplan för socionomutbildningen. Detta arbete var kopplat till Bolognaprocessen. Det förslag som vi arbetade fram låg

till grund för den utbildningsplan som Socialhögskolan började arbeta efter höstterminen 2007.

Från 2006-2008 medverkade jag tillsammans med två kollegor i ett nationellt projekt med syfte att sprida våra erfarenheter och kunskaper om hur man kan arbeta med brukarperspektiv i socionomutbildningen till andra socionomutbildningar i Sverige. Sammanlagt sju andra socionomutbildningar ingick i projektet. Projektet finansierades av ESF (Europeiska Socialfonden).

2008-2009 medverkade jag tillsammans med två kollegor i ett nationellt projekt med syfte att utveckla brukarperspektivet i socionomutbildningen. Åtta socionomutbildningar ingick i projektet, som finansierades av NSHU (Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning).

Under 2008 var jag koordinator för Lunds universitet i ett samarbetsprojekt med Malmö högskola och Roskilde universitetscenter, som syftade till att utveckla kurser i socialt entreprenörskap. Projektet finansierades av Øresund Entrepreneurship Academy.

Sedan 2009 är jag ledamot i institutionsstyrelsen på Socialhögskolan samt i institutionsstyrelsens arbetsutskott.

Under 2010-2011 är jag ansvarig för Socialhögskolans medverkan i Fontänhusskolan, som är ett projekt med syfte att utveckla samarbete mellan Fontänhusrörelsen i Sverige och olika högskolor. Huvudman för projektet, som finansieras av Allmänna arvsfonden, är Fontänhuset i Göteborg.

Sedan 2010 är jag sammankallande i Socialhögskolans referensgrupp för brukarfrågor.

Högskolepedagogiska konferenser och internationellt utbyte

Under mina år på Institutionens för socialt arbete vid Umeå universitet deltog jag årligen i institutionens Erasmus- och Sokratesutbytet med bland annat socialarbetarutbildningar i Odense, Aten och Heraklion.

I mars 1996 besökte jag Sydafrika tillsammans med två kollegor på uppdrag av Institutionens för socialt arbete i Umeå. Vårt uppdrag var att bygga upp kontakter med universitet i Sydafrika för att bland annat möjliggöra studentutbyte. Vi byggde upp ett samarbete med bland annat universitetet i Stellenbosch, som under flera år tog emot studenter från socionomutbildningen i Umeå.

Mellan 1995 och 1998 var jag kontaktperson i Nordiska Socialhögskolekommittén (NSHK) för Institutionens för socialt arbete i Umeå. Under åren i Umeå deltog jag på Nordiska Socialhögskolekommitténs konferenser i Lillehammer (1993), Århus (1995), Reykjavik (1996), Rovaniemi (1997), Göteborg (1999) och Ålesund (2001).

Under åren på Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet deltog jag på International Association for Schools of Social Work (IASSW) konferenser i Amsterdam (1994) och Montreal (2000).

I mars 1996 besökte jag och två kollegor från Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet Sydafrika för att bygga upp samarbete med socialarbetarutbildningar. Resan resulterade i att vi skapade ett utbyte med socialarbetarutbildningarna vid Stellenbosch University och North-West University.

Under de år jag varit verksam på Socialhögskolan på Lunds universitet har jag medverkat med abstract eller paperpresentationer med relevans för högskolepedagogik

på flera konferenser: IASSW i Santiago, Chile (2006), FORSA, Lund (2007), European Association for Schools of Social Work (EASSW), Parma, Italien (2007), NSHK, Stockholm (2007), IASSW i Durban, Sydafrika (2008), FORSA-Norden, Århus, Danmark (2008), SANORD i Grahamstown, Sydafrika (2009), IASSW i Hongkong, Kina (2010).

I december 2007 deltog på seminarium om brukarperspektiv i socialarbetarutbildningar med professor Peter Beresford på Brunel University i London. Under samma resa besökte jag SCIE (Social Care Institute for Excellence), som är en statlig institution i Storbritannien med syfte att utveckla kvalitén i socialt arbete bland annat genom att ge brukare ökat inflytande.

I januari 2008 var jag under en vecka inbjuden till Kwansai Guakin University i Osaka, Japan av professor Jun Ayukawa för att under en vecka medverka vid seminarier om undervisning och forskning om missbruk och ungdomskriminalitet. Under besöket i Japan besökte jag också flera behandlingsinstitutioner för ungdomar.

I juli 2008 medverkade jag på seminarium och hade erfarenhetsutbyte om undervisning i community work med professor Mike Weyers, North-West University, Sydafrika. Detta skedde när jag besökte Sydafrika i samband med att jag medverkade på IASSW:s konferens i Durban.

I oktober 2008 var jag tillsammans med en kollega ansvarig för att hålla seminarier och anordna studiebesök då representanter från Högskolan i Bergen och Diakonihjemmet i Oslo besökte Socialhögskolan vid Lunds universitet under tre dagar i oktober 2008 för att studera hur vi har utvecklat undervisningen om brukarfrågor, social mobilisering och socialt entreprenörskap.

Jag har haft paperpresentationer på Utvecklingskonferenserna på Lunds universitet 2007, 2009 och 2010.

Vid IASSW-konferensen i Hongkong i juni 2010 var jag moderator på ett seminarium om "Users Participation & Self-help Movement".

Tredje uppgiften och kontakter med det omgivande samhället

Har sedan i mitten av 1990-talet medverkat som föreläsare om missbruks- och brukarfrågor på en rad konferenser för olika grupper som är verksamma i socialt arbete. Till exempel medverkade jag 2010 som föreläsare om brukarperspektiv i missbrukarvården vid fyra tillfällen (Skåne län, Kalmar län, Blekinge län och Hallands län) inom ramen för SKL:s utbildningssatsning på yrkesverksamma inom missbrukarvården. Denna föreläsning spelades in på dvd av SKL för att användas som utbildningsmaterial i SKL:s nationella fortbildningssatsning för personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och kriminalvård.

Under 2010 medverkade jag på en konferens om narkotikamissbruk som arrangerades av Malmö högskola. Denna föreläsning spelades in av Utbildningsradion (UR) och har visats flera gånger på SVT Kunskapskanalen och går även att se på via UR Play (<http://www.ur.se/id/160170>).

Jag arbetar volontärt på Fontänhuset i Malmö. Kontakterna med Fontänhuset har bland annat bestått av styrelsearbete och att jag medverkat i olika projekt på Fontänhuset (utbildning, byggt upp bibliotek).

Tillsammans med fem av Rainbow Swedens medlemsorganisationer har jag sedan 2004 bedrivit ett kvalitets- och kunskapsprojekt (RQS), som bland annat innehåller kollegiegranskning, utbildning och dokumentation. RQS uppmärksammades bland

annat i SOU 2008:18, som ett av få svenska exempel på brukarbaserad kvalitetsutveckling inom missbrukarvården.

2008-2009 var jag handledare för en brukarutvärdering som genomfördes av tre företrädare för Rainbow Sweden. Brukarutvärderingen gjordes av en tvångsinstitution för vuxna missbrukare, som Statens institutionsstyrelse är huvudman för. Projektet finansierades av Statens institutionsstyrelse.

Genom åren har jag publicerat en rad artiklar om bland annat missbruksfrågor och socialpolitik i dagspress och facktidskrifter. Det rör sig framförallt om debattartiklar och recensioner. Under en stor del av 1980-talet medverkade jag kontinuerligt som skribent i RFHL:s tidskrift Slå Tillbaka/Oberoende. Jag har varit gästredaktör för två temanummer i Socionomen, som är Sveriges största facktidskrift för socionomer (nr 3/2004 om missbrukarvård och nr 4/2006 om utvärdering). Under åren 2004-2006 ingick jag i Socionomens redaktionsråd.

Priser och nomineringar

Lunds studentkårers pedagogiska pris, oktober 2004.

Best Abstract Award, International Association for Schools of Social Work (IASSW) Hongkong, juni 2010.

Blev i april 2011 nominerad till Nordiska Socialhögskolekommitténs (NSHK) hederspris, som delas ut vid NSHK:s konferens i Reykjavik i augusti 2011.

Läromedel

Flera av de böcker, rapporter och artiklar som jag skrivit på egen hand eller tillsammans med kollegor har använts och används i olika socialarbetarutbildningar.

Kristiansen, Arne (1992) *Själarnas Kamp - en bok om socialt arbete med vuxna drogmissbrukare*. Vetlanda: Klockis förlag.

Kristiansen, Arne (1993) Om den kvinnliga klientens möte med den manliga behandlaren. *Nordiskt socialt arbete* nr 2 1993.

Kristiansen, Arne (red) (1993) *Mellan lek och motstånd - perspektiv på handledning i socialt arbete*. Umeå: Umeå universitet, Uppsatser från institutionen för socialt arbete nr 2.

Kristiansen, Arne (1993) *Om att skriva uppsats*. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

Dahlgren, Lars & Kristiansen, Arne (red) (1994) *Moderna klassiker och Socialt arbetet*. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för socialt arbete, Rapport nr 38.

Kristiansen, Arne (1994) Makt och relationer i socialt arbete - ett försök att utifrån Michel Foucaults maktteoretiska analys diskutera relationen mellan socialarbetaren och klienten. I Dahlgren, Lars & Kristiansen, Arne (red) *Moderna klassiker och socialt arbete*. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet, Rapport nr 38.

Kristiansen, Arne (1995) Beror utbränning på stress eller är det en aspekt av abstrakt socialitet?. *Socionomens forskningssupplement* nr 6/1995.

Kristiansen, Arne (1995) Förändring vid sidan av. *Socialt perspektiv* nr 2 1995.

Kristiansen, Arne (2000) *Fri från narkotika. Om kvinnor och män som har varit narkotikamissbrukare*. Vaxholm: Bjurner och Bruno.

Kristiansen, Arne (2002) ”Om kvinnors och mäns vägar ut ur narkotikamissbruk” i Leissner, Tom & Hedin, Ulla-Carin (red): *Könsperspektiv på missbruk*. Bettna: Bjurner och Bruno.

Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007) *Brukaren och socialarbetarutbildningen*. I Svensson, Kerstin (red) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Kristiansen, Arne (2009) Frågan om att knarka eller inte knarka? Ett sociokulturellt perspektiv. I: Johnsson, Eva, Leili Laanemets, Leili och Kerstin Svensson (red.) *Narkotikamissbruk*, Lund: Studentlitteratur.

Kristiansen, Arne (2009) Ett brukarperspektiv på dagens missbruksvård. I *Missbruk och behandling. Gamla problem – nya lösningar?* Socialtjänstforum – ett möte mellan forskning och socialtjänst. Göteborg 21–22 april 2009. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) (2011) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Lund: Gleerups.

Publikationer och konferensbidrag som behandlar högskolepedagogiska frågor

Kristiansen, Arne, Lindmark, Karin & Öberg, Staffan (1995) *Reflektionen i fokus - om fältförlagda studier som möjlighet att integrera teori och praktik i socionomutbildningen*. Paper presenterat vid Nordiska socialhögskolekommittens möte i Århus, Danmark, augusti 1995.

Kristiansen, Arne, Lindmark, Karin & Öberg, Staffan (1996) Fältstudenten, en reflekterande observatör. *Socionomen* nr 3/1996.

Kristiansen, Arne, Nygren, Lennart & Olofsson, Inger (red) (2002) *Idéer och intermezzon. Fyrtio års socionomutbildning i Umeå*. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

Kristiansen, Arne (2003) Att tituleras är att känna sig berättigad. *Socionomen* nr 7/2003 (sid. 16-23).

Denvall, Verner, Heule, Cecilia & Arne Kristiansen (2006) *On Equal Terms – a University Course for Social Work Students and Service Users*. Lund: Lund University, School of Social Work, Working-paper serien 2006:8.

Denvall, Verner, Heule, Cecilia & Kristiansen, Arne (2006) *Estudiando en igualdad de condiciones: curso universitario para estudiantes de trabajo social y usuarios de servicios*. *Perspectivas Notas Sobre Intervention y Accion Social*, nr 17, 2006 (sid. 143-151).

Kristiansen, Arne, Denvall, Verner & Heule, Cecilia (2007) *Outside the Comfort Zone. Erfarenheter från ett projekt för att utveckla brukarinflytande i socionomutbildningen*. Lund: Lund University, School of Social Work, Working paper serien 2007:1.

Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007) *Taking the next step – service users and the training of social-work students*. Paper presented at the EASSW conference in Parma 15-17 March, 2007.

Heule, Cecilia, Verner Denvall & Arne Kristiansen (2007) *Att bjuda in ”de andra” till akademien. Om konsten att överbrygga strukturella hinder*. Paper presenterat på den 22:a NSHK-konferensen i Stockholm 16-18 augusti 2007.

- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007) *Brukaren och socialarbetarutbildningen*. I Svensson, Kerstin (red) *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2007) *Pedagogik mot marginalisering. Om att utveckla brukarinflytande i socionomutbildningen*. Paper skrivet för Utvecklingskonferensen ”Att tänka om – ett kvalificerat akademiskt lärarskap” vid Lunds universitet den 27 september 2007.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2008) *Nothing about us without us. Pedagogics for Diversity and Empowerment in Social Work Education*. Paper presented at the IASSW conference, Durban, South Africa, July 2008.
- Denvall, Verner, Pia Aronsson, Ulla-Britt Bergström, Leif Franzén, Max Hansson, Ulla-Carin Hedin, Cecilia Heule, Arne Kristiansen, Kenneth Sundh & Maria Wolmesjö (2008) *BRUS – brukarmedverkan i socionomutbildning*. Paper presenterat vid FORSA-Nordens konferens i Århus, augusti 2008.
- Kristiansen, Arne (2008) På spaning efter den bildande gruppen. I Elin Bommenel och Irhammar, Malin (red.) (2008) *Osynligt och självklart? En antologi med exempel på ledarskap i undervisning och högre utbildning*. Lund: Lunds universitet CED.
- Kristiansen, Arne (2009) *Mellan det konkreta och det abstrakta. Om narrativets betydelse i akademiska yrkesutbildningar*. Paper skrivet för Utvecklingskonferens 09 vid Lunds universitet den 24 september 2009.
- Börjeson, Bengt & Verner Denvall & Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2009) *Vi och dom. Om att ifrågasätta en gränssättning*. Ersta Sköndal högskola arbetsrapportserie nr 64. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Kristiansen, Arne, Helene Lahti Edmark & Kersrin Svensson (2009) *Inclusion of a third (Indispensable?) Perspective in Social Work Education*. Lund: Lund University, School of Social Work, Working paper serien 2009:4.
- Kristiansen, Arne (2010) *Building Quality Assurance in Service User Organizations. An example on User Driven Innovation and Social Mobilization*. Abstract presenterat på IASSW-konferensen i Hongkong, juni 2010.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2011) *Mobilisering inom socialarbetarutbildningen*. I Denvall, Verner & Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) (2011) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Lund: Gleerups.

Bilaga 2; Intyg och andra dokument

Intyg från prefekt Kerstin Svensson, Socialhögskolan, Lunds universitet (2011-04-26).

Intyg från studierektor Helene Lahti Edmark, Socialhögskolan, Lunds universitet (2011-04-26).

Intyg från prefekt Gunbritt Sundström och professor Lennart Nygren, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet (2002-10-08).

Intyg från studierektor Claes Mether, Socialhögskolan, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet (2002-01-16).

Kursbevis,Handledarutbildning (2001-09-17).

Kursbevis, Lärarollen vid universitet och högskola (2005-06-22).

Kursintyg, Forskarhandledning – ett utbildningsuppdrag med möjligheter (vårterminen 2004).

Intyg från Alec Carlberg angående journalistisk verksamhet i RFHL (1994-02-08).

Poster: Brukarmedverkan (2007).

Nominering till pedagogisk pris (höstterminen 2004).

Beslut om pedagogiskt pris (2004-09-21).

Nominering till NSHK:s hederspris för förtjänstfulla insatser (2011-03-31).